

Ek lei af hier het iets gebeur...

hoe Afrikaanse en Nederlandse sprekers na afgeleide onpersoonlike kontekste verwys

Adri Breed

Daniël Van Olmen

I guess something happened here... how Afrikaans and Dutch speakers refer to inferred impersonal contexts.

The way that speakers use pronouns to describe contexts in which no referential subject is present (i.e. impersonal contexts) has attracted considerable attention in the linguistics literature of the last two decades. Pronouns are, however, not necessarily the only impersonal strategy in all impersonal contexts. Breed et al. (2021) have therefore developed a visual questionnaire that can be used to identify other possible strategies. This questionnaire presents different impersonal contexts as visual representations that the respondent needs to describe in their own words. The present article exemplifies that the research method is suitable, firstly, to identify and distinguish a variety of impersonal strategies and, secondly, to conduct comparative linguistics research (for Afrikaans and Dutch in particular). The questionnaire asks for descriptions of multiple impersonal contexts but this article focuses on the results for the visual questions representing contexts that can be described as inferred.

1 Inleiding

Die manier hoe sprekers onpersoonlike kontekste – dit is kontekste wat uitgedruk word met konstruksies waarin daar nie ’n referensiële subjek is nie (vergelyk Malchukov en Siewierska, 2015: 20) soos “**Mens** leef net een keer” of “**Hulle** sê avokado is goed vir jou hare” – is iets wat heelwat aandag kry in die taalkundeliteratuur van die afgelope twee dekades (vergelyk o.m. Kitagawa en Lehrer, 1990; Luukka en Markkanen, 1997; Egerland, 2003; Hoekstra, 2010; Siewierska en Papastathi, 2011 en Gast en van der Auwera, 2013). In die laaste dekade is daar ook oor Afrikaanse onpersoonlike konstruksies heelwat gepubliseer (vergelyk byvoorbeeld Kirsten, 2016; Van Olmen en Breed, 2018a; 2018b; Van Olmen, et al., 2019; Breed en Van Olmen, 2021 en Groenen, 2021).

Hoewel daar dus heelwat navorsing oor (ook Afrikaanse en Nederlandse) onpersoonlike konstruksies verskyn het, is die fokus van hierdie navorsing meestal op hoe **voornaamwoorde** as onverpersoonlikingsstrategie aangewend word. Voornaamwoorde is egter nie noodwendig die enigste

óf die gekose onverpersoonlikingsstrategie in alle onpersoonlike kontekste nie en min is nog bekend oor die moontlike ander strategieë wat sprekers gebruik om na onpersoonlike kontekste te verwys.

Breed, Chan en Van Olmen (2021:154) verduidelik omvattenderwys dat 'n waarskynlike rede vir hierdie beperkte fokus op voornaamwoordelike strategieë toegeskryf kan word aan die spesifieke navorsingsmetodes wat in die genoemde studies aangewend is om onpersoonlike konstruksies te ondersoek. Die metodes wat tot dusver gebruik is, is nie ideaal om gebruiksgebaseerde taaldata oor onpersoonlike konstruksies te verskaf nie, soos hier onder aangetoon sal word.

'n Gebruiksgebaseerde benadering tot taal aanvaar dat daar 'n inherente verband is tussen 'n taal se struktuur en hoe die taal gebruik word – in ander woorde – die kommunikatiewe funksies wat taal verrig en die betekenis wat deur taal oorgedra word (vergelyk onder meer Austin, 1962; Diessel, 2007; Kemmer en Barlow, 2000: vii–xxviii; Langacker, 2000:24-63). Hierdie benadering plaas die "klem op taal as 'n dinamiese, konteksafhanklike sisteem wat direk gesetel is in menslike kognisie" (Van Huyssteen, 2002:305). Wanneer 'n taalkundeondersoek vanuit 'n gebruiksgebaseerde benadering gedoen word, behoort werklike en kontekstspesifieke taalgebruiksdata gebruik te word wat kan lei tot afleidings oor die verband tussen taalstruktuur en taalgebruik (vergelyk o.m. Kemmer en Barlow, 2000: xv; Van Huyssteen, 2005: 134).

Waarskynlik die mees algemene taaldata wat in gebruiksgebaseerde ondersoeke aangewend word, is korpusdata (sien Gries, 2009). 'n Korpus kan gedefinieer word as 'n groot (meestal elektroniese) versameling outentieke tekste wat voorbeelde is van taal wat geproduseer is in werklike kommunikasiesituasies (Stefanowitsch, 2020:1). Van die voordele wat die gebruik van korpusdata vir taalkundiges inhou, is dat dit i) veral 'n objektiewe en spoedige analise van taalkundige items moontlik maak, ii) kan lei tot betroubare afleidings oor die frekwensie van bepaalde taalstrukture, en iii) taalkundenavorsers toelaat om studies te verifieer en te herhaal (vergelyk Botha en Patridge, om te verskyn; Svartvik, 1992; Ngula, 2017:207). Twee voorbeelde van korpusondersoeke na onpersoonlike konstruksies, is die korpusondersoek van Coussé en van der Auwera (2012) wat navorsing gedoen het oor voornaamwoordelike konstruksies wat in Sweeds en Nederlands gebruik word om onpersoonlike kontekste uit te druk, en die korpusondersoek van Marin-Arrese, Caro en Becerril (2001), wat gekyk het na die onverpersoonlikingsstrategieë in Engelse en Spaanse koerantartikels.

Hoewel korpusdata van onskatbare waarde kan wees vir 'n gebruiksgebaseerde taalkundeondersoek, is dit nie altyd moontlik om korpusdata te gebruik om afleidings oor spesifieke konstruksies te maak nie. Eerstens kan 'n spesifieke konstruksie soms 'n baie **lae frekwensie** hê. Sommige konstruksies of uitdrukkings word nie gereeld deur taalsprekers gebruik nie en word daarom nie (genoeg) in 'n korpus aangetref dat daardie korpus gebruik kan word om die konstruksie

te ondersoek nie. Frekwensie is inderdaad 'n uitdaging vir heelwat taalkundiges wat na onpersoonlike konstruksies kyk – sien byvoorbeeld die uitdagings van Siewierska en Papasthati (2011:586) in hul tipologiese korpusondersoek na derdepersoonmeervoudsvoornaamwoorde as onpersoonlike konstruksies, of Van Olmen en Breed (2018a:7) se opmerking oor die lae frekwensie van afgeleide onpersoonlike kontekste in korpusdata. Tweedens kan daar slegs na onpersoonlike konstruksies in 'n korpus gesoek word wat reeds aan die navorser bekend is, en hierdie navorsingsmetode behels 'n **deduktiewe** benadering tot die empiriese analise.

'n Ondersoekmetode wat taalkundiges dikwels dan wel gebruik om sulke "skaars konstruksies" te bestudeer, is om van vraelyste gebruik te maak, soos byvoorbeeld Siewierska (2008) se vraelystondersoek na verbale teenoor voornaamwoordelike onpersoonlike strategieë, of Garcia et al. (2018) se ondersoek na die 'menslike' onpersoonlike voornaamwoorde in Franse gebaretaal.

'n Voorbeeld van 'n vraelystondersoek wat hier vir verdere bespreking ter sake is, is die sogenaamde dubbelvraelysbenadering van Van Olmen en Breed (2018a, 2018b) wat gepoog het om die onverpersoonlikingsstrategieë in Afrikaans, Nederlands en Engels te ondersoek. Beide vraelyste in hierdie ondersoek is ontwerp om die gebruik van die verskillende voornaamwoorde in verskillende onpersoonlike kontekste deur sprekers van elk van die drie tale te toets. Die respondente moes dan, afhangende van die vraelys wat beantwoord is, 'n spesifieke taak uitvoer om óf die aanvaarbaarheid van 'n spesifieke onpersoonlike voornaamwoord te toets (vergelyk figuur 1) óf hul eie voorkeur-impersonaliseringstrategie (maar beperk tot pronominale of nominale strategieë) te verskaf (vergelyk figuur 2).

Jy en jou vriendin vat jou kinders een oggend parkie toe om te gaan speel. Daar lê 'n klomp leë bierblikkies in die parkie rond en jy sê vir jou vriendin:

	1	2	3	4	5
"Mens het hier bymekaargekom vir 'n partytjie."	☐	☐	☐	☐	☐
"n Mens het hier bymekaargekom vir 'n partytjie."	☐	☐	☐	☐	☐
"Man het hier bymekaargekom vir 'n partytjie."	☐	☐	☐	☐	☐
"n Man het hier bymekaargekom vir 'n partytjie."	☐	☐	☐	☐	☐
"Hulle het hier bymekaargekom vir 'n partytjie."	☐	☐	☐	☐	☐
"Jy het hier bymekaargekom vir 'n partytjie."	☐	☐	☐	☐	☐

Figuur 1 – Een van die vrae uit Van Olmen en Breed (2018a, 2018b) se aanvaarbaarheidsoordeelvraelys

8. Jy en jou vriendin vat jou kinders een oggend parkie toe om te gaan speel. Daar lê 'n klomp leë bierblikkies in die parkie rond en jy sê vir jou vriendin:
 " _____ het hier bymekaargekom vir 'n partytjie."

Jou antwoord _____

Figuur 2 – Een van die vrae uit Van Olmen en Breed (2018a, 2018b) se voltooiataak

'n Vraelysbenadering kan derhalwe handig wees om gebruiksgebaseerde data in te samel – verál van konstruksies wat nie gereeld in korpora voorkom nie. Maar, net soos wat 'n korpusondersoek bepaalde beperkinge het, kan 'n vraelysbenadering ontoereikend wees om gebruiksgebaseerde

taaldata te verskaf. In Van Olmen en Breed (2018a) se aanvaarbaarheidoordeelsvraelys (sien weer figuur 1) is sprekers byvoorbeeld slegs gevra om die aanvaarbaarheid van spesifieke voornaamwoordelike strategieë in die onpersoonlike konteks aan te toon. Net soos met 'n korpusondersoek, is 'n vraelys beperk tot konstruksies of strategieë wat reeds aan die navorsers bekend is en bestudeer die metode dus óók die taaldata op **deduktiewe wyse**. Van Olmen en Breed (2018a) se voltooiataak (sien weer figuur 2), dwing weer taalgebruikers om 'n geskikte antwoord in die beskikbare gleuf in te vul (in hierdie taak was dit die sinsubjekgleuf). Dié vraelys het baie duidelik voornaamwoordelike strategieë bevoordeel, en dit was byvoorbeeld nie moontlik vir sprekers om 'n passiewe konstruksie aan te bied nie, selfs al sou hulle hierdie strategie verkies het. Dié metode het dus die moontlike antwoorde wat aangebied kon word, ook **beperk**.

Om toegang tot werklike gebruiksgebaseerde taaldata te kry wat op omvattende wyse kan aandui watter verskeidenheid van onverpersoonlikingstrategieë vir taalsprekers van verskillende tale beskikbaar is, behoort 'n navorsingsmetode gebruik te word wat i) die moontlikheid skep om alle moontlike onverpersoonlikingstrategieë tot sprekers se beskikking in te sluit, ii) die moontlikheid skep om na alle onpersoonlike kontekste te kyk, iii) nie deduktief van aard is nie en iv) 'n taalvergelykende studie moontlik maak.

Om te voldoen aan die bogenoemde vier kriteria, ontwikkel Breed et al. (2021) 'n unieke ondersoeksmetode, naamlik 'n **visuele vraelys**¹. In hierdie vraelys word verskillende onpersoonlike kontekste aangebied as visuele voorstellings² wat die respondent dan moet beskryf in sy of haar eie woorde. Die doel van hierdie visuele vraelys was om 'n taalvergelykende en gebruiksgebaseerde ondersoek uit te voer wat die identifisering van 'n verskeidenheid van onverpersoonlikingstrategieë moontlik te maak.

Hoewel twee vorige publikasies³ reeds aandag gegee het aan spesifieke aspekte van die visuele vraelys-ondersoek, het hierdie artikel 'n meer spesifieke, maar ook 'n tweeledige doel: Eerstens is dit om **eksemplaries** (met ander woorde deur te fokus op die respondente se beskrywing van slegs 'n enkele onpersoonlike konteks) aan te toon dat die ondersoeksmetode geskik is om 'n **verskeidenheid van onverpersoonlikingstrategieë te identifiseer** en te onderskei. Tweedens is dit ook om aan te toon dat die metode geskik is om **taalvergelykende ondersoek** (naamlik tussen Afrikaans en Nederlands) te doen. Die vraelys het dus meerdere onpersoonlike kontekste beskryf, maar slegs die resultate van die visuele vrae wat kontekste voorstel wat as "afgelei" (*inferred*) beskryf kan word, word in hierdie artikel aangebied. Die rede waarom die afgeleide kontekste vir hierdie artikel gekies is, is aangesien dit reeds in vorige taalkundeliteratuur aangedui is as kontekste wat nie gereeld in korpora voorkom nie (sien weer Van Olmen en Breed, 2018a:7, sowel as Siewierska en Papastathi,

2011: 590), en dus moeilik is om te bestudeer. In beginsel sou dit moontlik wees om van elkeen van die onpersoonlike kontekste só 'n taalvergelykende studie te maak.

Die artikel word soos volg gestruktureer: In afdeling 2 word kortliks verduidelik wat met *afgeleide onpersoonlike kontekste* bedoel word. Afdeling 3 verduidelik die interdisiplinêre en samewerkende proses wat gevolg is om die visuele vraelys te ontwerp. Afdeling 4 bied die resultate van die vroeë oorsake van afgeleide onpersoonlike kontekste vir Afrikaans en vir Nederlands aan, en in die slotafdeling – Afdeling 5 – word 'n aantal gevolgtrekkings gemaak.

2 Afgeleide onpersoonlike kontekste

Daar is reeds in die inleiding genoem dat onpersoonlike konstruksies gedefinieer kan word as konstruksies wat kontekste beskryf wat nie 'n referensiële subjek het nie. Dit is dus kontekste wat die subjek van die sin sou kon parafraseer as "iemand", "sommige mense", "'n onbekende persoon" of selfs "enigiemand" in sommige kontekste.

Gast en van der Auwera (2013) onderskei twee hoofkategorieë van onpersoonlike kontekste, naamlik *universele* kontekste en *eksistensiële* kontekste. Universele kontekste is van toepassing op 'alle mense' of minstens 'alle mense wat relevant is in die konteks'. Dit is tipies kontekste waar die subjek met woorde soos *almal*, *niemand*, *(n) mens* of *jy* uitgedruk kan word, want hierdie woorde dui aan dat alle mense – maar sonder om te verwys na iemand spesifiek – ingereken kan word by die konteks wat uitgedruk word. Die volgende voorbeelde dien as illustrasie van universele onpersoonlike kontekste:

1. *Almal wil Paasnaweek by familie of vriende wees.* (VivA-KPO, aangepas)
2. **Niemand** kan mos in 'n ander se hart sien nie. (VivA-KPO)
3. **'n Mens** kan tog ook nie lekker sit en gesels in 'n yskas nie. (VivA-KPO)
4. **Jy** behoort die album by die meeste respektabele musiekwinkels op te spoor (VivA-KPO)

Eksistensiële onpersoonlike kontekste daarteenoor, is kontekste wat nie op alle mense van toepassing is nie, maar die spreker kan of wil nie na die spesifieke persoon of persone verwys wat relevant is in die konteks nie. Dit is tipies kontekste waar die subjek met woorde soos *sommige mense*, *iemand* of *hulle* uitgedruk kan word, want hierdie woorde se skopus is nouer en sluit nie alle mense in nie. Die volgende sinne kan as voorbeelde aangebied word.

5. **Sommige mense** kry sommer karbonkels. (VivA-KPO)
6. **Iemand** het 'n beker kookwater oor haar uitgegooi. (VivA-KPO)
7. **Hulle** sê mos dat jy met jou neus proe; kosgeure is reuke. (VivA-KPO)

Vanuit vorige navorsing (vergelyk Siewierska en Papastathi, 2011; Gast en van der Auwera, 2013; Van Olmen en Breed, 2018a; 2018b) blyk dit ook dat hierdie twee kontekste nog verder verdeel kan word in subkontekste⁴. Aangesien hierdie subkontekste reeds omvattend in ander publikasies beskryf is, en ook nie relevant is vir hierdie artikel nie, onderskei en beskryf ons dit nie verder hier nie. Maar wat wél relevant is, is die twee onderskeibare subkontekste wat as "afgeleide (*inferred*) onpersoonlike kontekste" gereken kan word.

Breed et al. (2021:1086) verduidelik dat 'n afgeleide konteks (INF) beskryf kan word as 'n eksistensiële onpersoonlike konteks waar die "werklike gebeurtenis nie bekend is nie, maar afgelei word van enkele tekens of bewyse in die situasie en die bestaan van die persoon of persone wat dit veroorsaak het, word ook aanvaar." Hulle verduidelik verder dat twee soorte afgeleide kontekste onderskei kan word, naamlik afgeleide kontekste waar die geïmpliseerde veroorsakende persoon (meestal die subjek van die sin) noodwendig meer as een persoon gaan wees (PL), en afgeleide kontekste waar die geïmpliseerde veroorsakende persoon getalneutraal (NN) is – dit is nie bekend wat die getal van die geïmpliseerde subjek is nie en dit kan een persoon of meer as een persoon wees. Hulle (2021:1085) bied dan die volgende twee voorbeelde as illustrasie:

8. *As ons na die argeologiese bewyse kyk, sien ons **hulle** het 'n nedersetting hier gevestig.* (EXI-INF-PL)
9. *Tinus bly botstil staan en wys na gebreekte takke en graspolle wat vertrap is. **Iemand** het hier geloop.*
(EXI-INF-NN)

In hierdie artikel ondersoek ons op taalvergelykende wyse die verskillende maniere waarop Afrikaanse sprekers en Nederlandse sprekers verwys na die geïmpliseerde veroorsakende persoon in dié twee onpersoonlike kontekste.

3 Die visuele vraelys oor onpersoonlike kontekste

Die ontwerp van die vraelys

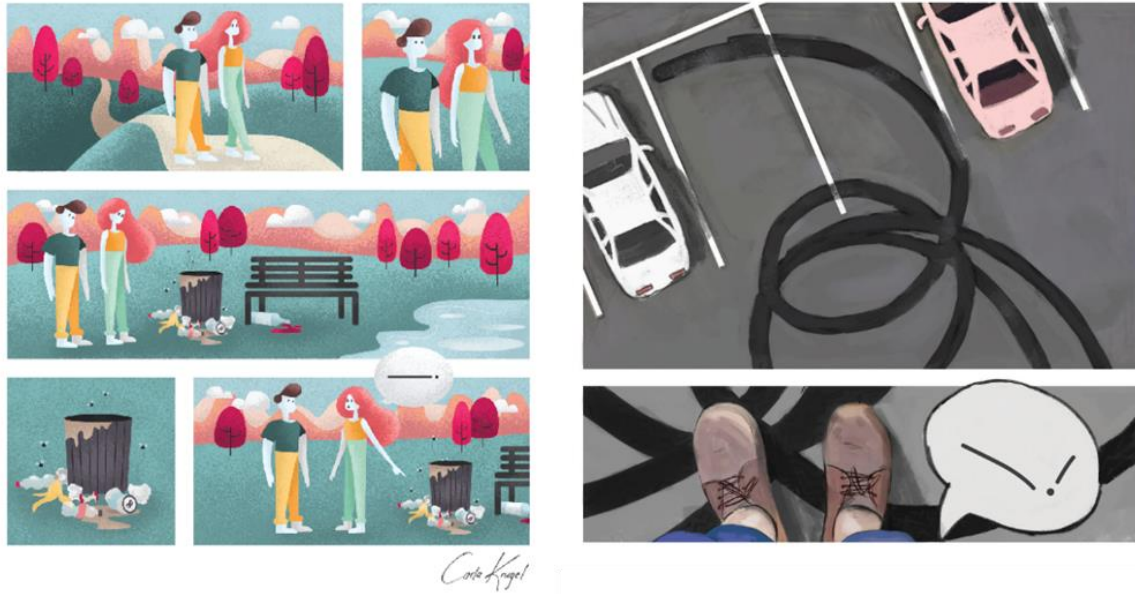
Soos in die inleiding genoem is, is dit – indien gekyk wil word na die verskillende onverpersoonlikingsstrategieë wat in verskillende tale gebruik word – nodig om 'n metode te hê wat alle moontlike onverpersoonlikingsstrategieë te kan identifiseer.

Breed et al. (2021) ontwikkel om hierdie rede 'n **visuele vraelys** wat die verskillende onpersoonlike kontekste aanbied as visuele voorstellings wat die respondent dan moet beskryf in sy of haar eie woorde. Die ontwerpproses van die vraelys word omvattend in Breed et al. (2021) beskryf, maar die proses word kortliks hier ook opgesom:

Die ontwerp van die vraelys het die vorm aangeneem van 'n samewerkende (*collaborative*) en interdisiplinêre projek wat uitgevoer is deur agtien medewerkers: twee taalkundiges, een dosent in grafiese ontwerp en vyftien studente van grafiese ontwerp. Die projek is teoreties begrond in die taalkundeteorie van onpersoonlike kontekste (*impersonalisation*) en in die visuele kommunikasieteorie van woordlose visuele narratiewe (*wordless visual narratives*) (vergelyk Nodelman, 1990; Horwat, 2018:176; Arif en Hashim, 2008:121). Die projek het deel gevorm van 'n onderrig- en leeraktiwiteit waarmee die studente opgelei word om die beperkinge, uitdagings en interaksie van 'n kliëntoopdrag te navigeer. Die vyftien studente moes, onder die leiding van hul dosent, elkeen twee visuele vrae vir die taalkundevraelys konseptualiseer en illustreer. Die twee taalkundiges het duidelik aan die studente die kriteria van die vraelys en die kriteria waarvolgens verskillende onpersoonlike kontekste onderskei word, gekommunikeer. Die studente moes vrae illustreer wat aan die twee stelle kriteria voldoen.

Die projek het uit drie ontwerpfasies bestaan. In die eerste fase het die studente – na 'n individuele konsultasie met die taalkundiges – 'n rowwe beplanningskets gemaak van die visuele vraag wat ontwerp sou word, en hierdie sketse is in 'n loodsvraelys (*pilot questionnaire*) ingesluit. Die loodsvraelys is aan 'n klein groep respondente gestuur ('n groep van 13 persone wat bestaan het uit kollegas van die twee taalkundiges en nagraadse taalkundestudente), en dié respondente se antwoorde en terugvoer is gebruik om 'n tweede, verfynde skets te maak wat dan by 'n valideringsvraelys (*validation questionnaire*) ingesluit is. Hierdie vraelys is aan dieselfde groep respondente gestuur, en die antwoorde en terugvoer is gebruik om die voorstellings finaal te verfyn om by die finale visuele vraelys in te sluit.

Aangesien die studente as deel van die onderrigtaak elkeen twee verskillende onpersoonlike kontekste moes konseptualiseer en illustreer, is daar twee visuele vrae ingesluit wat EXI-INF-NN-kontekste uitgebeeld het (sien Figuur 3), en twee visuele vrae wat EXI-INF-PL-kontekste ingesluit het (vergelyk Figuur 4).

Figuur 3 – Twee visuele vrae wat EXI-INF-NN-kontekste uitbeeld

Figuur 4 – Twee visuele vrae wat EXI-INF-PL⁵-kontekste uitbeeld

Om te verhoed dat daar te veel onbruikbare antwoorde deur respondente aangebied word, en om te verseker dat die antwoorde tot 'n mate met mekaar vergelykbaar kan wees, is die illustrasies ook met kontekstuele leidrade toegelig. Daar is byvoorbeeld gevra dat die respondent 'n spesifieke werkwoord of bywoordelike bepaler moet gebruik in hul antwoorde. Die leidrade by elkeen van die INF-kontekste is soos volg geformuleer:

	Afrikaans	Nederlands
EXI-INF-NN I	Formuleer asseblief die stelling wat in die spraakborrel gemaak word. Gebruik asseblief die werkwoord	Geef een passende vraag voor in het tekstballonnetje. Gebruik in je antwoord alsjeblieft een vorm van het werkwoord "weggooien" (bv. gooi

	"drink"/"gedrink" en die woorde "hier" en "gister" in jou antwoord.	weg - gooit weg - gooien weg - weggooien - weggegoooid) en die woorde "naast de prullenbak".
EXI-INF-NN II	Formuleer die stelling wat in die spraakborrel gemaak word. Gebruik asseblief die werkwoord "maak"/"gemaak" en die woord "doughnuts" in jou antwoord.	Geef een passende uitspraak voor in het tekstballonnetje. Gebruik in je antwoord alsjeblieft een vorm van het werkwoord "maken" (bv. maak - maakt - maken - gemaakt) en het woord "slipspoor".
EXI-INF-PL I	Formuleer asseblief die stelling wat in die spraakborrel gemaak word. Gebruik asseblief die werkwoord "speel"/"gespeel" en die woord "sokker" in jou antwoord.	Geef een passende uitspraak voor in het tekstballonnetje. Gebruik in je antwoord alsjeblieft een vorm van het werkwoord "spelen" (bv. speel - speelt - spelen - gespeeld) en het woord "voetbal".
EXI-INF-PL II	Formuleer asseblief die stelling wat in die spraakborrel gemaak word. Gebruik asseblief die werkwoord "kamp"/"gekamp" en die woord "gisteraand" in jou antwoord.	Geef een passende uitspraak voor in het tekstballonnetje. Gebruik in je antwoord alsjeblieft een vorm van het werkwoord "stoken" (bv. stook - stookt - stoken - gestookt) en die woorde "vuurtje" en "gisteravond".

Tabel 1 – Leidrade vir respondente om visuele kontekste te beskryf

Die finale vraelys is in Nederlands en in Afrikaans op sosiale media⁶ versprei. 451 Afrikaanssprekende persone het die vraelys beantwoord, en 83 Nederlandse respondente het die vrae beantwoord⁷. Respondente was vanuit verskillende ouderdomsgroepe⁸ en verskillende geslagte. Alle respondente wat die Afrikaanse vraelys voltooi het, het aangedui dat hul eerstetaalsprekers van Afrikaans was, en alle respondente wat die Nederlandse vraelys voltooi het, het aangedui dat hulle eerstetaalsprekers van Nederlands is. Aangesien die studie nie na die lektale variasies van die twee tale ook gekyk het nie, is verdere demografiese inligting (byvoorbeeld plek van herkoms) nie in ag geneem by die analise nie. Deelname aan die ondersoek was vrywillig en anoniem en het geen etiese implikasies of risiko vir die respondente ingehou nie.

Hierdie artikel lewer dus slegs verslag van die resultate van die vraelys wat betrekking het op die INF-kontekste. Aangesien daar so 'n groot hoeveelheid Afrikaanse sprekers is wat die Afrikaanse vraelys beantwoord het, was dit slegs nodig om een van elkeen van die twee Afrikaanse INF-vrae se antwoorde te analiseer, want daar is reeds 'n versadigingspunt in die data bereik na een vraag van elk se antwoorde verwerk is. Albei vrae van beide die Nederlandse INF-kontekste is egter geanaliseer, aangesien die data nie 'n versadigingspunt bereik het ná die analisering van een van die twee vrae per INF-konteks nie.

Tabel 2⁹ bied 'n opsomming van die hoeveelheid vrae wat in hierdie ondersoek per INF-konteks geanaliseer is.

Vraelys	Konteks	Bruikbare antwoorde	Onbruikbare antwoorde ¹⁰	Totale hoeveelheid antwoorde
Afrikaans	EXI-INF-PL	220 (49%)	227 (51%)	447 (100%)
	EXI-INF-NN	368 (82%)	78 (18%)	446 (100%)
Nederlands	EXI-INF-PL	86 (49%)	81 (51%)	167 (100%)
	EXI-INF-NN	113 (65%)	62 (35%)	175 (100%)

Tabel 2 – Hoeveelheid antwoorde per konteks wat in die ondersoek gebruik is

4 Die resultate

Vanuit die resultate is dit duidelik dat Afrikaans en Nederlands nabyverwante tale is, en dat Afrikaanse en Nederlandse sprekers soortgelyke strategieë aanwend om onpersoonlike kontekste uit te druk.

Tabel 3 en Tabel 4, sowel as die grafieke in Figuur 5 bied 'n opsomming van die verskillende strategieë wat gebruik is. Elkeen van die strategieë sal vervolgens bespreek word.

Afrikaans				
Strategie	EXI-INF-PL		EXI-INF-NN	
	Frekw.	Voorbeeld vanuit vraelysantwoorde	Frekw.	Voorbeeld vanuit vraelysantwoorde
Persoonlike voornaamwoorde (PN.PRS)	41	<i>10. Hulle het gister sokker gespeel en die bal hier vergeet.</i>	29	<i>11. Hulle het duidelik gister hier gedrink.</i>
Onbepaalde voornaamwoorde (PN.INDF)	89	<i>12. Iemand het gister hier sokker gespeel en die bal vergeet.</i>	54	<i>13. Iemand het gister vreeslik hier gedrink.</i>
Passiefkonstruksies	49	<i>14. Hier is gister sokker gespeel.</i>	88	<i>15. Kyk hoe is hier gister gedrink!</i>
(n) mens/mense	3	<i>16. Gister het mense hier sokker gespeel.</i>	75	<i>17. Gister het mense lekker hier gekuier en gedrink.</i>
Spesifiserende NP	24	<i>18. Die kinders het gister hier sokker gespeel.</i>	55	<i>19. Kyk hoe het die morsjorse gister hier gedrink!</i>

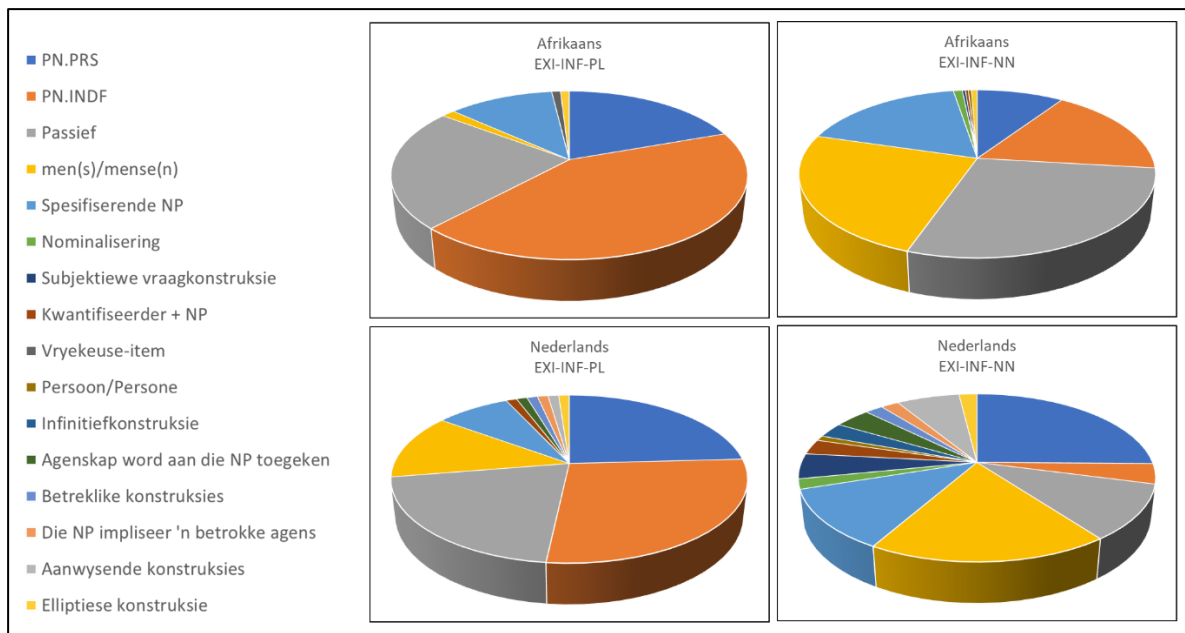
Betreklike konstruksies	12	20. Die mense wat gister hier sokker gespeel het se bal lê nog hier.	61	21. Die mense wat gister hier gedrink het het nie van die asdrom gebruik gemaak nie.
Voltooide deelwoord	0		3	22. Gister se gedrink hier veroorsaak vandag soveel gemors
Subjektiewe vraagkonstruksie	0		1	23. Watse varke het gister hier geeet en drink en alles langs die asblik gegooi.
Kwantifiseerder + NP	0		1	24. Een of ander vent het gister hier gedrink
Vryekeuse-item	2	25. Wie ook al gister sokker gespeel het,het hulle sokkerbal hier vergeet.	3	26. Wie ookal gister hier gedrink het, het vreeslik gemors.
Persoon/Persone	0		1	27. Daar het sekerlik meer as 3 persone hier gedrink gister.

Tabel 3 – Alle onverpersoonlikinstrategieë wat in Afrikaanse INF-kontekste gebruik is

Nederlands				
Strategie	EXI-INF-PL		EXI-INF-NN	
	Frekw.	Voorbeeld vanuit vraelysantwoorde	Frekw.	Voorbeeld vanuit vraelysantwoorde
Persoonlike voornaamwoorde (PN.PRS)	21	<i>28. Hier hebben ze gisteravond een vuurtje gestookt.</i>	26	<i>29. Kijk nou wat voor slipspoor ze hebben gemaakt.</i>
Onbepaalde voornaamwoorde (PN.INDF)	24	<i>30. Iemand moet hier gisteravond een vuurtje gestookt hebben.</i>	4	<i>31. Iemand heeft een slipspoor gemaakt!</i>
Passiefkonstruksies	18	<i>32. Er wordt geen voetbal gespeeld vandaag.</i>	11	<i>33. Zonde dat er zoveel naast de prullenbak wordt weggegooid in plaats van erin.</i>
Men/mensen	11	<i>34. Met die bal en dat doel zou men voetbal kunnen spelen.</i>	19	<i>35. Als je toch men iets weggooit, dan moet dan niet zo, naast de prullenbak. [sic]</i>
Spesifiserende NP	7	<i>36. De kinderen hebben gisteravond een vuurtje gestookt en dat gloeit nu nog na.</i>	12	<i>37. Deze motorrijder heeft wel een heel mal slipspoor gemaakt, zeg!</i>
Betreklike konstruksies	1	<i>38. Wie hier gisteravond een vuurtje gestookt heeft, heeft niet de moeite genomen om het uit te maken.</i>	2	<i>39. Wie zo'n slipspoor maakt, kan maar beter z'n rijexamen overdoen.</i>
Voldooide deelwoord	0		2	<i>40. Schande van die weggegooid rommel naast de prullenbak!</i>
Subjektiewe vraagkonstruksie	0		5	<i>41. Welke idioot heeft hier zo'n slipspoor gemaakt?</i>
Kwantifiseerder + NP	1	<i>Hm, zo te zien hebben hier gisteravond wat mensen een vuurtje gestookt.</i>	3	<i>42. Ik snap niet dat sommige mensen hun vuilnis naast de</i>

				<i>prullenbak weggooien.</i>
Vryekeuse-item	0		0	
Persoon/Persone	0		1	<i>43. Zo, deze persoon weet wel hoe je een slipspoor maakt!</i>
Infinitiefkonstruksie	0		2	<i>44. Afval naast de prullenbak weggooien is niet milieuvriendelijk.</i>
Agenskap word aan die NP toegeken	1	<i>45. Gisteravond was er een feestje hier. Dat vuurtje brandt nog altijd. Levensgevaarlijk!</i>	4	<i>46. Deze auto heeft een enorm slipspoor gemaakt.</i>
Die NP impliseer 'n betrokke agens	1	<i>47. Nou, dat moet een flink vuurtje zijn geweest gisteravond</i>	2	<i>48. Wat een troep.</i>
Aanwysende konstruksies	1	<i>49. Die hebben gisteravond een lekker vuurtje gestookt.</i>	7	<i>50. Die auto heeft een serieus slipspoor gemaakt.</i>
Elliptiese konstruksies	1	<i>51. Barbecue gisteravond, vuurtje gestookt en niet gedoofd?</i>	2	<i>52. zo'n slipspoor gemaakt en toch goed ingeparkeerd</i>

Tabel 4 – Alle onverpersoonlikinstrategie wat in Afrikaanse INF-kontekste gebruik is

Figuur 5 – Opsomming van alle onverpersoonlikingstrategieë wat in Afrikaanse en Nederlandse INF-kontekste gebruik is.

In die Afrikaanse beskrywings van die INF-kontekste, is daar van elf verskillende onverpersoonlikingstrategieë gebruik gemaak, en in die Nederlandse beskrywings van sestien verskillende onverpersoonlikingstrategieë. Waar vorige literatuur oor onpersoonlike konstruksies dus slegs melding gemaak het van vier moontlike strategieë (naamlik persoonlike voornaamwoorde wat onpersoonlik aangewend word, onbepaalde voornaamwoorde, naamwoorde met die betekenis van 'mens' en passiefkonstruksies), was hierdie visuele vraelys dus duidelik geskik om ook nûwe en voorheen onbekende strategieë te identifiseer.

Hoewel dit ook nie die doel van hierdie ondersoek is om die algemeenheid van die verskillende strategieë te bepaal nie (want dié ondersoek probeer nie bepaal hoe gereeld 'n spesifieke onverpersoonlikingstrategie voorkom nie, maar eerder watter verskillende onverpersoonlikingstrategieë deur sprekers gebruik kán word in Afrikaanse en Nederlandse INF-kontekste) is dit tog opvallend dat die vier strategieë wat tot dusver in die literatuur oor onpersoonlike konstruksies aandag geniet het, by verre die meeste deur beide Afrikaanse en Nederlandse sprekers gebruik is. Voornaamwoordelike strategieë (PN.PRS en PN.INDF) geniet voorkeur in die INF-PL-kontekste van albei tale, maar dit is wel tot 'n mate verrassend dat soveel verskillende onverpersoonlikingstrategieë in beide tale se INF-NN-kontekste gebruik word. Veral die Nederlandse antwoorde het 'n groot verskeidenheid van onpersoonlike antwoorde getoon.

Hierdie artikel wil egter op eksemplariese wyse kyk hoe verskillende onverpersoonlikingstrategieë in 'n enkele onpersoonlike konteks deur sprekers gebruik word, om sodoende aan te toon dat die visuele vraelys i) 'n geskikte metode is om sprekers toe te laat om enige moontlike onpersoonlike

strategie te formuleer, ii) nie deduktief van aard is nie, en iii) 'n taalvergelykende studie moontlik maak. Daarom word elkeen van die nuut geïdentifiseerde¹¹ strategieë wat gebruik is om die Afrikaanse¹² en Nederlandse INF-kontekste te beskryf, voorts afsonderlik bespreek.

4.1 *Spesifiserende NP*

In beide tale en in beide INF-kontekste het sprekers spesifiserende naamwoorde as sinsubjekte gebruik om te verwys na die onbekende of ongeïdentifiseerde persoon/persone wat verantwoordelik is was vir die situasie wat in die illustrasies uitgebeeld word. Die spesifiserende naamwoord is telkens relevant tot die bepaalde konteks, en impliseer ook dikwels die aksie wat in die konteks uitgevoer is, soos 'n *morsjors* wat in Afrikaans verwys na 'n persoon wat rommel strooi, of 'n *aso* wat in Nederlands verwys na iemand wat onvanpas en onbedagsaam optree.

- 53. Afr INF-PL: ***Twee spanne*** het gister hier sokker gespeel.
- 54. Afr INF-NN: Kyk hoe het die ***morsjorse*** gister hier gedrink!
- 55. Ndl INF-PL: ***De kinderen*** hebben hun voetbal na het spelen vergeten!
- 56. Ndl INF-NN: Die ***aso's*** gooien alles maar naast de prullenbak.

4.2 *Betreklike konstruksies*

Beide Afrikaanse en Nederlandse respondente het betreklikheidskonstruksies gebruik as onverpersoonlikingsstrategieë. Die betreklike konstruksies word gebruik om aan te dui dat die persoon of persone na wie verwys word, betrekking het op die konteks wat beskryf word.

- 57. Afr INF-PL ***Die ouens wat*** gister hier sokker gespeel het, het die bal hier vergeet.
- 58. Afr INF-NN Kom ons tel ***die mense wat*** gister hier gedrink het se gemors op.
- 59. Ndl INF-PL ***Wie*** dit slipspoor maakke, reed veel te bruu!
- 60. Ndl INF-NN ***Wie*** hier gisteravond een vuurtje gestookt heeft, heeft niet de moeite genomen om het uit te maken.

4.3 *Nominalisering*

Die strategie vir nominalisering sluit – naas duidelike nominalisering – ook twee ander strategieë soortgelyk aan nominalisering in, naamlik die gebruik van **voltooide deelwoorde** (wat ons beskou as 'n strategie wat sprekers gebruik om 'n werkwoord adjektiewies binne 'n naamwoordstuk te laat optree, en daarom kan die subjek weggelaat word), en die gebruik van die **infintitiewe vorm** van die werkwoord.

Hoewel dit sekerlik 'n moontlike strategie is om (NF-PL-kontekste te gebruik, het beide Afrikaanse en Nederlandse sprekers slegs in INF-NN-kontekste 'n voltooidede deelwoord gebruik om 'n verwysing na die persoon of persone wat verantwoordelik is vir die situasie wat in die voorstelling geïllustreer word, te omseil.

61. Afr INF-NN *Gister was hier weer 'n groot gedrink en rinkink!*

62. Ndl INF-NN *M et al. dat weggegooide afval wil ik niet naast de prullenbak zitten.*

Twee Nederlandse respondente het die infinitiewe vorm van die werkwoord as onverpersoonlikingsstrategie in INF-NN-kontekste gebruik, aangesien dit ook – net soos in die geval van nominalisering – 'n manier is om nie 'n verwysing na die subjek in te sluit by jou beskrywing nie. Dié strategie het is nie deur Afrikaanse respondente gebruik nie, hoewel dit in beginsel moontlik sou wees. Verder is die strategie ook nie deur Nederlandse sprekers gebruik om INF-PL-kontekste te beskryf nie, maar dit sou wel as 'n moontlike strategie kon dien.

63. Ndl INF-NN *Afval naast de prullenbak weggoeien is niet milieuvriendelijk.*

4.4 *Subjektiewe vraagkonstruksie*

Die twee INF-NN-kontekste wat in die vraelys ingesluit is, kan geïnterpreteer word as situasies wat sterk negatiewe gevoelens by die spreker of respondent ontlok. Die geïmpliseerde subjek word dus beskuldig daarvan dat die situasie wat in die voorstelling uitgebeeld is, vanweë hulle aksies tot stand gekom het. Beide Afrikaanse en Nederlandse respondente het na die skuldige partye in dié konteks verwys deur 'n stelling as 'n retoriese vraag te stel, en dan die vraagwoord te kombineer met 'n een of ander beledigende naamwoord.

64. Afr INF-NN *Watse varke het gister hier geeet en drink en alles langs die asblik gegooi.*

65. Du INF-NN *Welke idioot heeft hier zo'n slipspoor gemaakt?*

4.5 *Kwantifiseerder + NPKwantifiseerder + NP*

In beide Afrikaans en Nederlands het respondente 'n naamwoord wat die betekenis het van 'mense' of 'n spesifieke groep mense' met kwantifiseerders gekombineer om aan te dui watter persoon of persone vir die situasie in die geïllustreerde konteks verantwoordelik is. Hierdie strategie stem sterk ooreen met die strategie om 'n gespesifiseerde naamwoord te gebruik om na 'n onbekende persoon te verwys, maar die kwantifiseerder word gebruik om af te baken wie almal relevant is binne die onpersoonlike verwysing. Die strategie is meer algemeen in die Nederlandse antwoorde aangebied (dit is naamlik

in Afrikaans slegs een keer vir INF-NN aangebied en geen kere vir INF-PL), maar dit is wel 'n strategie wat in beide tale vir beide INF-kontekste gebruik sôu kon word.

66. Afr INF-NN **Een of ander vent** het gister hier gedrink.

67. Ndl INF-PL *Hm, zo te zien hebben hier gisteravond **wat mensen** een vuurtje gestookt*

68. Ndl INF-NN *Ik snap niet dat **sommige mensen** hun vuilnis naast de prullenbak weggooien.*

4.6 Vrykeuse-item

Vrykeuse-items (*free choice items*) is konstruksies wat aandui dat daar daar 'n vryheid van keuse vir die spreker en hoorder bestaan oor wie of wat bedoel of verstaan word, letterlik dus "no matter whom you select from among..." (vergelyk Vendler, 1976:80). Hierdie strategie is slegs deur Afrikaanse respondente aangebied, maar in beginsel sou dit wel moontlik wees om die strategie ook in Nederlands te gebruik.

69. Afr INF-PL **Wie ook al** gister sokker gespeel het, het hulle sokkerbal hier vergeet.

70. Afr INF-NN **Wie ook al** gister hier gedrink het, is onbeskaafde morsjorse.

Ned INF-NN **Wie hier dan ook** gisteren gedronken heeft, is een echte klootzak. (eie vertaling)

4.7 Persoon/Persone

In beide Afrikaans en Nederlands bestaan 'n naamwoord wat in alle opsigte geskik is om te verwys na 'n "menslike wese, hetsy man, vrou of kind, wat nie nader bepaal of geïdentifiseer word nie" (WAT, 2020), naamlik *persoon* (of die meervoudvorm *persone*). Dit is daarom nie verrassend dat hierdie naamwoord in beide Afrikaans en Nederlands gebruik is as onverpersoonlikingsstrategie nie. Dit is egter wel opvallend dat hierdie skynbare ideale strategie slegs een keer in beide Afrikaans en Nederlands gebruik is deur respondente.

71. Afr INF-PL¹³ *Daar het sekerlik meer as 3 **persone** hier gedrink gister.*

72. Ndl INF-NN *Zo, deze **persoon** weet wel hoe je een slipspoor maakt!*

4.8 Agenskap en die NP

Nog 'n strategie wat Nederlandse sprekers gebruik het om nie na die persoon te verwys wat die situasie in die INF-konteks veroorsaak het, is om óf agenskap aan 'n nielewende naamwoord toe te ken (byvoorbeeld om te stel dat 'n motorvoertuig 'n bepaalde aksie uitgevoer het, in plaas van die bestuurder van daardie motorvoertuig), óf om 'n naamwoord te gebruik wat noodwendig impliseer dat 'n agenshebbende entiteit (oftewel 'n mens) by die situasie betrokke is (byvoorbeeld 'n fees wat

nie sonder 'n groep mense gevier kan word nie. Die verwysing na “fees” impliseer die teenwoordigheid van persone). Die twee strategie van naamwoordelike agenskap is slegs deur Nederlandssprekende respondente gebruik, maar dit sou wel ook 'n strategie wees wat deur Afrikaanse sprekers gebruik sou kon word.

73. Ndl INF-PL *Gisteravond was er een **feestje** hier. Dat vuurtje brandt nog altijd. Levensgevaarlijk!*

Afr INF-PL *Gister was hier 'n fees. Die vuurtjie brand nog steeds (eie vertaling)*

74. Ndl INF-PL *Nou, dat moet een **flink vuurtje** zijn geweest gisteravond*

75. Ndl INF-NN *Deze **auto heeft** een enorm slipspoor **gemaakt**.*

Afr INF-NN *Die **kar** het 'n groot doughnut **gemaak**. (eie vertaling)*

76. Ndl INF-NN *Wat een **troep**.*

4.9 Aanwysende konstruksies

'n Strategie wat slegs in die Nederlandse data gevind is, is die gebruik van subjekte wat 'n demonstratiewe bepaler (soos 'n aanwysende voornaamwoord) bevat. Met die eerste oogopslag is dit waarskynlik 'n redelik eienaardige manier om onpersoonversoonliking uit te druk, aangesien hierdie funksionele domein redelik onversoenbaar lyk met demonstratiewes se tipiese funksie om na spesifieke eerder as onbekende referente te wys. Dit is egter nie toevallig dat die gebruik in Nederlands van demonstratiewe beperk is tot afgeleide onpersoonlike kontekste nie. Wat hier aan die gang is, is dat sprekers hierdie tipe konstruksies aanwend om te wys op die persoon of persone waarvan hulle – op grond van die beskikbare bewyse – die nodige bestaan afgelei het. In die voorbeeld hieronder wys die *Die* byvoorbeeld na die onbekende groep mense wat die spreker veronderstel daar moes gewees het om die vuur aan te steek.

77. Ndl INF-PL ***Die** hebben gisteravond een lekker vuurtje gestookt.*

Dit lyk egter nie of hierdie 'n strategie is wat werklik tot Afrikaanse sprekers se beskikking is nie. Hoewel dit in beginsel sekerlik (grammatikaal) moontlik sou wees om die strategie te kan gebruik, het dit 'n gemerkte konstruksies tot gevolg wat onnatuurlik of ongewoon kan klink vir Afrikaanse sprekers en daarom sou sprekers eerder 'n alternatiewe strategie kies. Daar is geen soortgelyke antwoord deur enige van die Afrikaanse respondente aangebied nie.

78. Afr INF-PL *?Hierdie het gisteraand hier gekamp*

4.10 Elliptiese konstruksies

Nederlands kan ook gebruik maak van wat beskryf kan word as 'n "elliptiese" strategie. In die voorbeeld hieronder is slegs die verlede deelwoorde *gemaakt* en *geparkeerd* aanwesig en geen onderwerp of hulpwerkwoord is ingesluit nie. Die resultaat is dat dit ellipties kan wees vir 'n verskeidenheid ander, dikwels effens meer eksplisiete strategieë – soos getalneutraal soos *iemand heeft een slipspoor gemaakt*, derdepersoonmeervoud *ze hebben een slipspoor gemaakt* of 'n onpersoonlike passief *er is een slipspoor gemaakt*.

79. Ndl INF-NN *zo'n slipspoor gemaakt en toch goed ingeparkeerd.*

Hierdie strategie is ook nie juis 'n moontlike onverpersoonlikingsstrategie vir Afrikaanse sprekers nie. Hoewel dit in beginsel sekerlik (grammatikaal) moontlik sou wees om te kan gebruik, is daar geen soortgelyke antwoord deur enige van die Afrikaanse respondente aangebied nie.

80. Afr INF-NN *?So 'n doughnut gemaak en nogsteeds mooi parkeer.*

5 Samevatting

Die doel van hierdie artikel was tweeledig. Eerstens was dit naamlik om op eksemplariese wyse aan te toon dat 'n visuele vraelys as ondersoekmetode geskik is om 'n verskeidenheid van onverpersoonlikingsstrategieë wat sprekers van verskillende tale kan gebruik om afgeleide onpersoonlike kontekste te beskryf, te identifiseer. Tweedens was dit ook om aan te toon dat dié vraelys geskik is om 'n taalvergelykende ondersoek uit te voer wat kan lei tot vergelykings tussen die onverpersoonlikingsstrategieë wat Afrikaanse en Nederlandse sprekers gebruik om na afgeleide onpersoonlike kontekste te verwys.

Hoewel daar al vantevore oor die Afrikaanse resultate van die visuele vraelys verslag gelewer is (vergelyk Breed et al. 2021b), het hierdie taalvergelykende en gefokusde ondersoek tot 'n aantal belangrike observasies gelei:

Eerstens is dit vanuit die resultate duidelik dat daar ooreenstemmende of soortgelyke strategieë in Afrikaans en in Nederlands bestaan wat sprekers kan gebruik om aan te toon dat die konteks wat hul beskryf onpersoonlik en afgelei is. Veertien van die sestien geïdentifiseerde strategieë kan deur beide Afrikaanse en Nederlandse sprekers gebruik word.

Tweedens het die resultate ook gelei tot die identifisering van taalspesifieke strategieë. Twee van die strategieë wat Nederlandssprekende respondente gebruik het om die onpersoonlike afgeleide konteks te beskryf, is nie 'n strategie wat in Afrikaans gebruik kan word nie. Die taalvergelykende

benadering het dus nie net gehelp om ooreenstemmende strategieë te identifiseer nie, maar ook om strategieë aan te toon wat slegs in een taal moontlik is en nie vertaalbaar is na ander tale nie. Dikwels weet of besef taalkundiges nie dat 'n bepaalde taalkonstruksie 'n taalspesifieke konstruksie is, alvorens dit nie vergelyk word met moontlikhede in 'n ander, nabyverwante taal nie.

Laastens was dit opvallend dat – hoewel daar aansienlik minder Nederlandse respondente as Afrikaanse respondente was wat die vraelys beantwoord, daar 'n baie groter verskeidenheid onverpersoonlikingsstrategieë deur Nederlandse respondente aangebied is as Afrikaanse respondente. Daar is dus duidelik 'n verskil in hoe die twee tale met onverpersoonliking omgaan. Een moontlike voorlopige afleiding sou kon wees dat Afrikaans op 'n meer gekonvensionaliseerde manier na onpersoonlike kontekste verwys (byvoorbeeld deur gebruik te maak van voornaamwoorde of passiefkonstruksies). Om hierdie afleiding egter verder te ondersoek, sou dit sinvol wees om ook na die ander onpersoonlike kontekste te kyk wat in die vraelys ingesluit is.

Die eksemplariese ondersoek het dus getoon dat die gebruik van 'n visuele vraelys geskik is om 'n taalvergelykende ondersoek te doen om verskillende onverpersoonlikingsstrategieë te identifiseer, en toekomstige navorsing kan ook ondersoek instel na die onverpersoonlikingsstrategieë wat sprekers van Afrikaans en Nederlands gebruik het om die ander onpersoonlike kontekste (dit is naamlik die vier universele onpersoonlike kontekste, en die sewe ander eksistensiële onpersoonlike kontekste) te beskryf.

*Noordwes-Universiteit, Suid-Afrika
Lancaster Universiteit, Verenigde Koninkryk*

6 Bronnelys

Arif, Marina Mohd en Hashim, Fatimah. 2008. Reading from the wordless: A case study on the use of wordless picture books. *English Language Teaching* 1(1): 121-126.

Austin, J. 1962. *How to do things with words*. Cambridge: Harvard University Press.

Botha, Lande en Patridge, Maristi. 2022. Korpuslinguistiek. In: Carstens, WAM en Van Dyk, T. (reds.). *Toegepaste Taalkunde in Afrikaans*. Pretoria: Van Schaik.

Breed, Adri en Van Olmen, Daniël. 2021. The Passive as an Impersonalisation Strategy in Afrikaans and Dutch: A Corpus Investigation. *Dutch Crossing* 45(2): 171-207.

Breed, Adri, Van Olmen, Daniël en Chan, Jo-Ann. 2021. Onverpersoonlikingstrategieë in Afrikaans Impersonalisation strategies in Afrikaans. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* 61(4-1): 1079-1111.

Coussé, Evie en van der Auwera, Johan. 2012. Human impersonal pronouns in Swedish and Dutch: A contrastive study of man and men. *Languages in Contrast*, 12:121-138.

Diessel, Holger. 2017. Usage-Based Linguistics. In *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.363>.

Garcia, Brigitte, Sallandre, Marie-Anne, L'Huillier, Marie-Thérèse en Aksen, Hatice. 2018. Impersonal human reference in French Sign Language (LSF). *Sign Language and Linguistics*, 21(2): 307–333.

Gast, Volker en van der Auwera, Johan. 2013. Towards a distributional typology of human impersonal pronouns, based on data from European languages. In: Bakker, D. en Haspelmath, M. (eds.). *Languages Across Boundaries: Studies in the Memory of Anna Siewierska*. Berlin: Mouton de Gruyter. pp.119-158.

Gries, Stefan Th. 2009. What is Corpus Linguistics? *Language and Linguistics Compass*, 3(5): 1225-1241.

Groenen, Gonneke. 2021. Hoe onpersoonlijk is persoonlijk?: Een contrastief corpusonderzoek van de Afrikaanse en Nederlandse persoonlijke voornaamwoorden jy/je en hulle/ze. Potchefstroom: Noorwes-Universiteit. [MA-verhandeling]

Hoekstra, J. (2010). On the impersonal pronoun men in Modern West Frisian. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 13(1), 31-59. [https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10828-010-9036-6](https://doi.org/10.1007/s10828-010-9036-6)

Horwat, Jarich. 2018. Too subtle for words: Doing wordless narrative research. *Art/Research International: A Transdisciplinary Journal*, 3(2): 172-195.

Kemmer, Suzanne en Barlow, Michael. 2000. Introduction: a usage-based conception of language. In: Barlow, M. en Kemmer, S. (eds.). *Usage-based Models of Language*. Stanford: CSLI Publications. pp. vii–xxviii.

Kirsten, Johanita. 2016. *Grammatikale Verandering in Afrikaans van 1911-2010*. North-West University. Vanderbijlpark. [PhD].

Kitagawa, Chisato en Lehrer, Adrienne. 1990. Impersonal uses of personal pronouns. *Journal of Pragmatics* 14(5): 739-759.

Langacker, Ron. 2000. A dynamic usage-based model. In: Barlow, M. en Kemmer, S. (eds.). *Usage-based models of language*. Stanford, CA: Stanford University Press. pp. 24-63

Luukka, Minna-Riitta en Markkanen, Raija. 1997. Impersonalisation as a form of hedging. . In: Markkanen, R. en Schröder, H. (Eds.). *Hedging and Discourse: Approaches to the Analysis of a Pragmatic Phenomenon in Academic, Research in Text Theory*. Berlyn: De Gruyter. pp. 168-187.

Malchukov, Andrej L. en Siewierska, Anna. 2015. *Impersonal Constructions: A cross-linguistic perspective*. Amsterdam: John Benjamins.

Marin-Arrese, Juana, Martínez-Caro, Elena en Pérez de Ayala Becerril, Soledad. 2001. A corpus study of impersonalisation strategies in newspaper discourse in English and Spanish. In: Rayson, P., Wilson, A., McEnery, T., Hardie, A. en Khoja, S. (eds). Proceedings of the Corpus linguistics 2001 Conference, 29 March – 2 April 2001, Lancaster, UK. University Centre for Computer Corpus Research on Language. Lancaster: UCREL, 13:369-377.

Ngula, Richmond Sadick. 2017. Corpus methods in language studies. Perspective on conducting and reporting research in the humanities. Ghana: University of Cape Coast Press.

Nodelman, Perry. 1990. Words about pictures. University of Georgia Press.

Siewierska, Anna en Papastathi, Maria. 2011. Towards a typology of third person plural impersonals. *Linguistics*, 49(3): 62-80.

Siewierska, Anna. 2008. Ways of impersonalising: Pronominal vs verbal strategies. . In: de los Ángeles Gómez, G., Maria, J., Mackenzie, L. en González Álvarez, E.M. (eds.). *Current Trends in Contrastive Linguistics: Functional and cognitive perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. pp. 3-26.

Stefanowitsch, Anantol. 2020. *Corpus Linguistics – A guide to the methodology*. Berlyn: Language Science Press.

Svartvik, Jan. 1991, 4-8 August. Corpus linguistics comes of age. Nobel Symposium 82, Stockholm. Berlin: De Gruyter.

Van Huyssteen, Gerhard B. 2002. Teoretiese vooronderstellings van 'n kognitiewe gebruiksebaseerde beskrywingsmodel vir die Afrikaanse grammatika. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, 20: 303-323.

Van Huyssteen, Gerhard. B. 2005. 'n Kognitiewe gebruiksebaseerde beskrywingsmodel vir die Afrikaanse grammatika. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, 23(2), 125-137.

Van Olmen, Daniël en Breed, Adri. 2018a. Human impersonal pronouns in Afrikaans: A double questionnaire-based study. *Language Sciences* 69: 1-29.

Van Olmen, Daniël en Breed, Adri. 2018b. Human impersonal pronouns in West Germanic: A questionnaire-based comparative study of Afrikaans, Dutch and English. *Studies in Language* 42: 798-846.

Van Olmen, Daniël, Breed, Adri, en Verhoeven, Ben. 2019. A corpus-based study of the human impersonal pronoun (*'n mens*) in Afrikaans. *Languages in Contrast*, 19(1): 79-105.

Note

¹ Die vraelysontwerp sal in afdeling 3 meer omvattend bespreek word.

² Hier moet erkenning gegee word aan die grafiese ontwerpers wat aan die projek deelgeneem het. [geanonimiseer]

³ In Breed et al. (2021) word die interdisiplinêre en samewerkende ontwerpproses van die visuele vraelys op omvattenderwyse bespreek (en dit word ook kortliks – soos reeds genoem – in afdeling 3 van hierdie artikel beskryf). In Breed, Van Olmen en Chan (2021) word die volledige resultate van die Afrikaanse beskrywings van die visuele vraelys aangebied. Hoewel hierdie artikel ook na die strategieë van afgeleide onpersoonlike kontekste kyk, is dit nie 'n taalvergelykende studie nie, want slegs een taal word betrek.

⁴ Twaalf subkontekste kan onderskei word, naamlik vier universele kontekste, en agt eksistensiële kontekste. Hierdie kontekste word op grond van sewe kriteria van mekaar onderskei.

⁵ Hoewel ons natuurlik nie die moontlikheid kan uitsluit dat sommige respondente die illustrasies in Figuur 4 as getalneutraal kon interpreteer nie, veronderstel ons wel dat die scenario's wat uitgebeeld word hoofsaaklik as “sosiale gebeurtenisse” geïnterpreteer word, en daarom 'n meervoudige hoeveelheid persone sou betrek. Beide scenario's stel duidelik 'n publieke ruimte voor en daarom aanvaar ons dat meeste respondente ook sou redeneer dat daar meerdere persone by die gebeurtenis betrokke was.

⁶ Die vraelys is hoofsaaklik op Facebook versprei deur instansies wat met Neerlandistiek en/of met Afrikaans te make het te versoek om dit op hulle blaaie te deel. Sommige belangstellendes het dit ook dan verder op hul eie persoonlike Facebookblaaie gedeel. Die moontlikheid bestaan ook dat sommige persone die skakel na die vraelys op ander wyses (byvoorbeeld deur WhatsApp-boodskappe) met ander gedeel het.

⁷ Aangesien die doel van hierdie ondersoek veral is om te bepaal watter verskillende onverpersoonlikingsstrategieë deur Afrikaanse en deur Nederlandse sprekers gebruik word om onpersoonlike kontekste te beskryf, en nie is om aan te toon wat die frekwensieverhoudinge tussen die twee tale of die verskillende strategieë is nie, is dit nie problematies dat daar so 'n groot verskil is in die hoeveelheid respondente wat per taal die vraelys beantwoord het nie. Hoewel daar dus nie dieselfde hoeveelheid data vir albei tale beskikbaar is nie, is ons van mening dat dit wel genoegsaam is om te kan aantoon dat daar 'n groot verskeidenheid van strategieë deur sprekers van Afrikaans en van Nederlands gebruik kan word om INF-kontekste te beskryf.

⁸ Respondente moes ouer as 18 wees om aan die vraelys deel te neem, en geen persoon wat die vraelys beantwoord het, het aangedui dat hulle ouer as 70 jaar was nie.

⁹ Daar is aangetoon dat slegs 83 persone die Nederlandse vraelys voltooi het, maar nietemin dui Tabel 2 aan dat daar 86 bruikbare antwoorde vir EXI-INF-PL en 113 bruikbare antwoorde vir EXI-INF-NN was. Hierdie frekwensieverskil is nie 'n aanduiding daarvan dat sommige respondente 'n visuele vraag meer as een keer beantwoord het nie, maar eerder 'n aanduiding daarvan dat sommige respondente meer as een onverpersoonlikingsstrategie binne sy/haar antwoord gebruik het. In ons analise het ons byvoorbeeld aangetoon dat 'n antwoord soos *Die auto heeft een gigantisch slipspoor gemaakt!* twee moontlike strategieë aanwend, naamlik 'n aanwysende konstruksie (vergelyk 4.9) en agenskap wat aan 'n naamwoord toegeken word (vergelyk 4.8)

¹⁰ Die groot hoeveelheid onbruikbare antwoorde wat aangebied is, is te verwagte gewees gegewe die aard van die vraelys (wat baie oop is) en die aard van die semantiese domein wat ondersoek word (wat baie moeilik is om te visualiseer en uit te lok). Nietemin is (soos in die volgende dele aangedui sal word) die hoeveelheid bruikbare antwoorde wat ontvang is, genoegsaam om die gestelde vrae van hierdie ondersoek te beantwoord.

¹¹ Aangesien daar reeds heelwat inligting in bestaande taalkundeliteratuur oor die vier bekende onverpersoonlikingsstrategieë beskikbaar is, word hierdie strategieë nie verder in die artikel bespreek nie.

-
- ¹² Die meeste van onverpersoonlikingstrategieë wat hier gelys word, word reeds in Breed et al. (2021b) gelys en beskryf. Ter wille van volledigheid, sowel as 'n taalvergelykende benadering ten opsigte van die strategieë wat in die Nederlandse antwoorde gebruik is, word dit weer in hierdie artikel aangebied, en aangevul met die verdere strategieë wat in die Nederlandse INF-beskrywings geïdentifiseer is.
- ¹³ Hoewel die illustrasie 'n INF-NN-konteks illustreer het, is dit uit die antwoord duidelik dat die respondent aanvaar het dat meer as een persoon by die situasie betrokke was, en daarom dui ons dit hier aan as 'n INF-PL-konteks.